

UDK 811.163.6'367.633:811.163.6'271

Matjaž Zgonc

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

matjaz.zgonc@gmail.com

URESNIČENJE NORMOTVORNE KRŠITVE? DVOJI PREDLOGI V SODOBNI KNJIŽNI SLOVENŠČINI¹

Čeprav je iz korpusa *Gigafida 2.0* razvidno, da dvoji predlogi niso pretirano redki, jih dva pomembna jezikovna priročnika za slovenščino, *Pravipis* ter *Jezikovna svetovalnica*, uporabnikom in uporabnicam jezika odsvetujeta. V prispevku je raba dvojih predlogov analizirana z vidika skladnje predložnih zvez in semantike (dimenzionalnosti) predlogov, na podlagi analize pa je sledeč sodobnim teorijam normativnosti (gl. Mäkilähde idr. 2019) opravljena še raziskava sprejemljivosti dvojih predlogov na 104 respondentih. Izkaže se, da kljub porastu v njihovi pogostnosti raba dvojih predlogov ni bila v celoti normotvorna, obstajajo pa pomembne razlike pri sprejemljivosti njihove rabe tako glede na skladnjo kot tudi semantiko.

Ključne besede: dvoji predlogi, skladnja predložnih zvez, dimenzionalnost predlogov, jezikovna norma, normotvornost

Although the use of double prepositions is not particularly rare according to the *Gigafida 2.0* corpus, Slovene speakers are discouraged from using them by two important stylistic guides, namely *Pravipis* and *Jezikovna svetovalnica*. The article analyses double prepositions in terms of prepositional phrase syntax and the semantics (dimensionality) of prepositions and, following contemporary linguistic normativity theory (cf. Mäkilähde et al. 2019) builds upon this analysis with an acceptability survey of double prepositions conducted on 104 informants. Despite the surge in its frequency, the use of double prepositions cannot be considered an overwhelmingly norm-forming infringement; yet its acceptability ratings differ considerably in terms of both syntax and semantics.

Keywords: double prepositions, prepositional phrase syntax, preposition dimensionality, linguistic norm, norm formation

V prispevku se sprašujem, ali je pri dvojih predlogih oziroma t. i. »kopičenju« (gl. Kocmut 2012: 67) predlogov v slovenščini nemara prišlo do uresničenja normotvorne kršitve, tj. ali je takšna raba v knjižni slovenščini prešla od aberantne k taki, ki je govorke in govorce ne občutijo kot napako – normalni rabi. V slovenskem jezikoslovju je med normativističnimi bržkone najbolj uveljavljena teorija jezikovne norme in kulture, ki operira s pojmom »knjižni« ter »neknjižni jezik«, v ospredju pa je kodifikacijski vidik jezikovne norme. Ta vidik je tu sicer upoštevan, a ker sledim precej drugačni teoriji normativnosti, ki sta jo postavila predvsem Esa Itkonen ter Sylvain Auroux in je opisana v prvem razdelku, v ospredje postavljam sistemski vidik jezikovne norme: kako ta vznikne (emergira) in kako govorce in govorke zaznavajo odklone od nje (gl. prvi razdelek). V skladu z utemeljeno hierarhijo metod raziskovanja v normativnosti

¹ Zahvaljujem se E. Sicherl ter A. Bizjak Končar za pomoč in usmerjanje pri prvi verziji besedila ter vsem respondentom, ki so prijazno prispevali svojo jezikovno intuicijo.

intuicija > *korpus* > *vprašalnik* > *poskus* postopoma oblikujem karseda natančen odgovor na vprašanje, ali je za razliko od tega, kar trdijo starejši jezikovni priročniki, v knjižni slovenščini danes mogoče uporabljati dva predloga zaporedoma, in če da, pod katerimi pogoji. *Intuicija* se tu ne nanaša na nerazumno ali pa predteoretsko vrednotenje določene strukture v jezikovni rabi, pač pa na teoretsko povsem legitimno odkritje, da določena raba ni skladna s pričakovano realizacijo jezikovnega sistema v govoru in je potemtakem kršitev norme. Objektivni izkaz takšnih sodb za potrebe tega dela predstavljajo jezikovni priročniki (mdr. Kocmut 2012; Dobrovoljc idr. 2020; Toporišič 2000). *Korpus* je orodje, s katerim preučim pojavnost preučevane strukture v reprezentativnih ter avtentičnih primerih rabe, ki omogočajo določiti (pomensko-)skladenjske pogoje, pod katerimi se preučevana struktura pojavlja. Tako dobljene pogoje sem eksperimentalno preizkusil z *vprašalnikom* tako, da sem sestavljal povedi z dvojnimi predlogi, ki bi glede na pogoje morale biti slovnične, o tem pa so se odločali 104 respondenti. Njihovi odgovori na vprašalnik so osnova za kvalitativno analizo postavljenih pogojev. Upoštevajoč zaporedje teh treh metod je mogoče doseči končni cilj normativistične raziskave, ki je racionalna razlaga normalnosti oziroma aberantnosti določene jezikovne strukture oziroma »razlog, zakaj je bilo nekaj izrečeno« (Itkonen 2008: 295).

Nadaljevanje sestoji iz treh delov z napredujočo metodologijo, ki jemlje sproti v zakup rezultate iz prejšnjega razdelka, ter diskusije. V prvem delu se sprašujem, kako in zakaj je pojav, imenovan »kopičenje« predlogov, v knjižni slovenščini sploh kršitev norme. V drugem delu se ukvarjam s (pomensko-)skladenjskimi pogoji za slovničnost »kopičenja« predlogov, ki jih Žele (2019) imenuje »dvoji predlogi«. V tretjem delu predstavim vprašalnik, ki je te pogoje preizkusil na respondentih. Četrti del predstavlja diskusijo ter sintezo, ki bo racionalna razlaga preučevanega pojava.

1 Izvori neskladnosti z normo dvojih predlogov

Če hočemo ugotavljati, od kod neskladnost neke rabe z normo, je najprej treba nedvoumno določiti, na kaj se izraz »norma« sploh nanaša. Izhodiščni pojem je pojem govorne skupnosti, ki ga Labov (1972; v: Mäkilähde idr. (ur.) 2019) definira relacijsko: govorno skupnost določajo skupne norme in skupne norme določajo govorno skupnost.² Potemtakem se je treba vprašati, kako normo opisati, to vprašanje pa je v jedru Itkonenove teorije normativnosti. Po njem je normativnost svojevrstna jezikovna sodba, ki jo je mogoče izraziti z obrazcem oblike 'treba je, da *p*', ker pa gre za jezikovno normo, lahko to bolje ubesedimo kot 'treba je reči (zapisati, ubesediti) *p*'. Pri tem je *p* jezikovna struktura, ki jo izjavitelj normativne izjave protistavi jezikovni strukturi, ki jezikovno normo krši (prim. Itkonen 1978: 175–91, 2008, 2019: 4164). Aurox (1998: 232, 235–37) normo zoperstavi jezikovnim zakonom, češ da imajo

² Pri tem posameznik pripada več govornim skupnostim hkrati ter potemtakem tudi obvlada več sistemov norm. Pri Coseriuju je to popolnoma jasno; omenja jezikovne norme, ki so razdeljene geografsko in družbeno (Coseriu 1973: 77) in bržkone bi to, čemur navadno pravimo »standard« – laplatska španščina, ameriška angleščina in konec koncev npr. štajerska slovenščina – Coseriu imel za »normo« prav tako kot knjižno slovenščino. Itkonen (2008: 296) sicer v istih pojavih vidi nediskretno ('bolj ali manj'; za razliko od diskretne 'da ali ne') aplikacijo norme pri posamezniku, a to z njegovo siceršnjo mislijo ni dobro skladno.

prvi objektivno naravo in jih je mogoče ovreči, normi pa ravno ni mogoče določiti resničnostne vrednosti – (jezikovna) norma je, tako kot performativi, najstvo, ne pa dejstvo. V tem se ključno razlikuje od Coseriujeve teorije norme (Coseriu 1973; gl. tudi Kabatek 2020), pri kateri je norma dejanska, konkretna realizacija v govoru, ki omejuje kombinatorične zmožnosti sistema in se sploh sklada s tistim, kar Verschueren 2000 imenuje »dogovorljivost v jeziku«. Čeprav ima s teorijama Itkonena in Aurouxa Coseriujeva nekaj stičnih točk, se bom v tem delu osredotočal na prva dva, ker je njuno delo že dalo uveljavljeno hierarhijo metod, ki jih je mogoče uporabljati za kvalitativne raziskave pojasnjevalne narave. Torej: pri Aurouxu je pomembno tudi, da se normativne izjave ne pojavijo same od sebe, pač pa so vedno izzvane kot reakcija na rabo, ki jo izjavitelji in izjaviteljice normativnih izjav umevajo kot odklonsko – kot kršitev. Z drugimi besedami, norme se na osnovi *intuicije* članov in članic govorne skupnosti razkrivajo skozi svoje kršitve.

Do te točke se oba avtorja strinjata, potem pa se njuna pristopa začeta razhajata tako glede na teoretsko osnovo kot tudi glede na namen raziskovanja.^{3,4} Pri Pajauenen in Itkonen 2019 najdemo opis zgoraj omenjene hierarhije metod, pri Aurouxu pa ničesar podobnega, zato bomo v pričujočem prispevku sledili prejšnjemu delu. Prvi korak je povezan z *intuicijo*, zato je za potrebe tega dela najprej treba ugotoviti, kakšna je glede rabe dvojih predlogov intuicija izjaviteljev normativnih izjav za slovenščino. Če o tej temi ni mogoče najti nobenih zapisov, lahko sklepamo, da je raba dvojih predlogov neproblematična ter da jih govorna skupnost lahko povsem poljubno rabi. Če pa najdemo zapise, ki jih je mogoče parafrazirati kot 'ne smemo reči dvoji-predlog' oziroma 'treba je reči *r*', kjer je *r* poved z isto propozicijo kot neka poved, ki je vsebovala dvoje predloge, *r* pa se od te povedi formalno razlikuje le po tem, da dvojih predlogov v njej ni – če o dvojih predlogih najdemo normativne izjave, potem je mogoče razpravljati o pogojih, pod katerimi so dvoji predlogi neslovnični.

Normativne izjave glede dvojih predlogov za slovenščino seveda obstajajo. Pomenljivo je sicer, da v aktualni slovnici knjižnega jezika v poglavju Predlog (Toporišič 2000: 413–25) možnost vezave dveh zaporednih predlogov ni omenjena, je pa ta možnost omenjena v dveh aktualnih *priročnikih* za rabo: pri Kocmut 2012 ter Dobrovoljc idr. 2020. Pri Kocmut (2012: 67) pod imenom »kopičenje predlogov« najdemo prepoved »predlogov ne kopičimo« ter primer dvojih predlogov (gl. primer 4 spodaj), ki ga avtorica odsvetuje. Navodila uporabniku so jasna ter opremljena s primeri, niso pa podani razlogi, zakaj avtorica takšno rabo odsvetuje, niti morebitne izjeme od pravila. Dobrovoljc idr. 2020 pod geslom Več zaporednih predlogov (434–35) prav tako navaja rabo dvojih predlogov ter se do nje opredeli. Ker gre za zbirko odgovorov na normativne zadrege iz Jezikovne svetovalnice, v opredelitvi pričakujemo strokovno podlago ter manj neposredna ter jedrnata navodila kot pri Kocmut 2012. In res: prav

³ Pristop Itkonena ter iz njena izhajajoče šole je hermenevtičen ter predvsem pri J. Zlatevu kongnitivno-jezikosloven, Auroux pa postopa zgodovinarsko.

⁴ Zbornik Mäkilähde idr. 2019, ki je v resnici nekakšen festschrift za Itkonena, z več dopolnjujočih se zornih kotov preučuje vlogo individualne in kolektivne intuicije v normativistiki, Auroux 1998 pa se posveča vprašanju, kako so se jezikoslovni programi od 20. stoletja dalje poskušali znebiti normativnosti v svojih teorijah ter kako uspešni so pri tem bili.

tam najdemo pojasnilo, da starejše slovnice navajajo takšno rabo kot germanizem ter jo zaradi tega opisujejo kot slabo. Prav tako izvemo, da je šolski kurikulum za starejšo generacijo (Dobrovoljc idr. 2020: 434) predpisoval aktivno izpodrivanje te strukture iz rabe ter da Bajec idr. 1964 dopuščajo rabo dvojih predlogov, če in samo če je prvi predlog namerni *za*. Takšno rabo predloga *za* dopušča tudi Bajec (1959: 54), ki ji pravi »druženje predlogov« in je poleg sestavljenk s predlogom *iz* (Bajec 1959: 102) edina raba, ki zadeva dva predloga hkrati, ki ji Bajec v svojem opisu predložnega sistema v slovenščini nameni celoten odstavek. Ena od prednosti obravnave dvojih predlogov v Dobrovoljc idr. 2020 je stilistična obravnava rabe: priročnik rabe ne prepoveduje enoznačno, celo priznava, da je v nekaterih primerih učinkovitejša, saj »pomaga h gospodarnosti izražanja« oziroma »razgiba besedilo«, vendar na koncu vseeno poziva, naj z rabo dvojih predlogov »ne pretirava[mo]« (Dobrovoljc idr. 2020: 434–35).

Lahko diahroni pogled razkrije več o izvorih normativnih sodb o dvojih predlogih? Predložne sestavljenke s sestavino *iz*, ki jih omenja Bajec (gre za sestavljenke tipa *izza*, *izpod* ipd.), so bile po I. Orel »poenobeseden[e] v 19. stoletju« (Orel 2006: 202), v 16. pa so še bile redke. Ista avtorica (Orel-Pogačnik 1993) v svojem pregledu razvoja predložnega sistema pri sintagmatičnih lastnostih predložne zveze (PZ) dvojih predlogov (Orel-Pogačnik 1993: 83–85) ne omenja, zapiše pa, kot smo videli pri Dobrovoljc idr. 2020, da leta 1956 Bajec idr. 1964 [1956] dopuščajo rabo dvojih predlogov, če je prvi namerni *za*, ter dodaja, da dovoljujejo tudi »nekatero drugačne zveze«, npr. »do pred tremi dnevi« ter »pred na stežaj odprtimi vrati« (Bajec idr. 1964: 50).⁵ Poleg tega izvemo, da »na to napako opozarja že Janežič-Sketova slovnica iz l. 1900« (Bajec idr. 1964: 50). Nazadnje Orel pojasni, da je raba dvojih predlogov ena izmed tipičnih napak, ki so izpostavljene v jezikovnih svetovalnicah in priročnikih za slovenski jezik (Bajec idr. 1964: 57). Izkaže se torej, da imajo normativne izjave o rabi dvojih predlogov v slovenščini že več kot stoletno tradicijo.

Iz povedanega sledi, da so dvoji predlogi z normo neskladni, ker znotraj govorne skupnosti že več kot sto let prihaja do intuitivnega vrednotenja izjav z dvojnimi predlogi kot kršitev, najprej zaradi tega, ker je ta izrazna zmožnost izvorno germanizem, kasneje pa (vsaj tako se zdi), ker je to že tako dolgo časa 'narobe'. Te intuitivne sodbe so zgodovinsko izpričane, in sicer najpogosteje v jezikovnih priročnikih, v slovnicaх pa ne, razen pri Bajec idr. 1964. Vsaj od leta 1956 obstajajo tudi PZ, v katerih so dvoji predlogi dovoljeni: prednjačijo tiste, kjer je prvi predlog namerni *za*, niso pa samo take. Poenobesedenih predlogov nimamo več za primere dvojih predlogov. Zanimivo je, da Dobrovoljc idr. (2020: 434) zapišejo, da so dvoji predlogi v sodobni rabi redki in da zato ni veliko normativnih izjav, ki jih obravnavajo. V nadaljevanju bom najprej intuitivne sodbe avtoric in avtorjev jezikovnih priročnikov soočil z intuitivnimi sodbami drugih govorcev in govork, ki so zbrane v korpusu *Gigafida 2.0*, potem pa poiskal potencialne znotrajjezikovne omejitve rabe te strukture.

⁵ S skladenjskega vidika se raba dvojih predlogov v obeh primerih pomembno razlikuje, čemur se posvetim v 2. razdelku.

2 Pomensko-skladenjske značilnosti okolij, v katerih so dvoji predlogi skladni z normo

Da bi videli, ali rabo dvojih predlogov omejujejo komponente pomena samih predlogov ali pa skladenjske značilnosti PZ, je najbolje preveriti, kakšne so te značilnosti pri dejanskih primerih rabe. Uporabil bom uvodoma omenjeni korpusni pristop, tako pridobljene podatke pa pojasnil s pomočjo dveh medsebojno neodvisnih slovničnih teorij, in sicer prostomorfemskosti (gl. predvsem Žele 2019) ter kognitivne semantike predlogov (gl. Lindstromberg 2010; njegova metodologija je bila za slovenščino prirejena v Sicherl 2007 in Lipovšek 2013, 2014). Pojavljanje dvojih predlogov prva teorija poveže z vezljivostjo predlogov kot glagolskih morfemov, druga pa s semantiko (konceptualizacijo) razmerja med lociranim ter orientacijsko točko (orig. Trajector (odslej: TR) ter landmark (odslej: LM); prevod F. Lipovšek; za LM najdemo tudi: odnosnica). Vendar moj namen ni primerjava ali zagovor katere od njiju. Nasprotno: dejstvo, da sta dve v izhodišču močno različni teoriji osvetlili pogoje, pod katerimi se v slovenščini dvoji predlogi dejansko pojavljajo, v kombinaciji s podatki iz sodobnega referenčnega korpusa knjižne slovenščine morda nakazuje, da rabe dvojih predlogov govorce in govorce ne umevajo kot kršitev.

Posvetimo se podatkom. V Tabeli 1 so zbrane nenormirane vrednosti, ki povedo, kolikokrat se posamezen predlog pojavi neposredno za drugim predlogom (CQL: [lemma="X "&tag="D.*"]; $X \in \{\text{predlogi}\}$; kontekst leme: drugi iskani element 1 mesto desno od X). Uporabil sem korpus *Gigafida 2.0* in orodje Sketch Engine. Upošteval sem vse prave predloge ter izbrane neprave predloge: brez, čez, kljub, po, proti, skozi, zoper. Vse konkordance sem ročno pregledal in odstranil šum;⁶ podane vrednosti so brez šuma. Ker je bilo šuma v primerih, kjer sta bila oba iskana elementa isti predlog, preveč, sem takšne primere zanemaril.

⁶ Odstranjene konkordance so bile: tiste, kjer eden od iskanih elementov ni bil predlog (večinoma je šlo za prislove ali napačno označevanje pri deljenju besed); tiste, kjer sta elementa v različnih povedih; tiste z zamaknjenimi prirednji predlogov tipa »z izobrazbo ali brez« ter nesmiselne povedi.

Tabela 1: Pojavnost kombinacij dvojih predlogov (vodoravno: prvi predlog; navpično: drugi predlog).

	brez	čez	do	k/h	kljub	iz	med	na	nad	o	ob
brez		/	18	1	/	4	3	67	/	/	/
čez	/		4	/	/	1	2	12	/	/	/
do	2	31		5	1	8	21	273	27	/	8
k/h	2	/	37		/	1	/	80	/	/	/
kljub	3	/	37	1		7	3	354	3	/	1
iz	5	/	251	6	/		46	481	3	/	5
med	1	2	91	6	/	3		372	4	/	2
na	6	19	514	8	2	47	230		10	/	22
nad	1	1	39	1	1	3	2	50		/	1
o	3	3	124	2	/	6	7	23	4		3
ob	4	1	73	3	6	10	2	192	4	/	
od	5	8	248	7	/	16	15	495	6	1	4
po	5	1	>1900	5	4	20	27	368	1	/	2
pod	/	1	11	1	/	/	2	44	/	/	2
pred	4	2	69	/	2	4	/	145	/	/	3
pri	1	/	112	6	1	9	8	270	5	/	3
proti	1	1	58	/	2	8	2	250	/	/	2
skozi	/	2	>1500	/	/	3	1	13	/	/	/
v	3	13	10	2	2	22	15	657	6	/	8
z/s	10	35	262	6	4	55	157	>1900	166	/	14
za	34	503	>1200	213	3	53	>1500	>3000	40	1	222
zoper	/	1	2	/	/	1	/	8	/	/	/

	od	po	pod	pred	pri	proti	skozi	v	z/s	za	zoper
brez	7	23	1	3	5	/	/	56	43	61	/
čez	14	1	1	1	/	7	/	6	31	3	/
do	28	92	83	>5000	7	/	/	271	225	290	/
k/h	9	21	/	14	1	/	/	35	21	48	/
kljub	12	47	/	37	2	1	1	145	34	261	/
iz	79	161	29	162	28	13	/	415	192	429	/
med	75	49	9	18	14	2	/	202	131	165	/
na	426	515	17	265	67	4	/	>1000	832	>1000	1
nad	8	53	/	15	/	/	/	31	55	41	/
o	25	69	1	64	28	4	/	82	88	5	/
ob	22	51	2	22	8	2	/	141	114	260	/
od		101	3	300	44	/	3	594	200	277	/
po	137		4	137	21	3	1	537	397	679	/
pod	4	7		/	4	/	/	17	41	31	/
pred	11	31	/		4	2	/	81	77	260	/
pri	48	50	2	32		1	/	148	91	313	/
proti	5	52	1	17	/		/	101	49	116	/
skozi	18	3	/	/	1	/		3	40	1	/
v	188	183	2	220	38	4	3		579	708	/
z/s	359	>6500	20	253	26	82	6	>1200		>1100	1
za	>1100	>1000	883	182	82	3	/	>4400	493		/
zoper	/	10	/	2	/	/	/	27	4	6	

Tabela 1 omogoča več zaključkov. Najprej, predlogi se močno razlikujejo glede na kombinatorične zmožnosti v kombinacijah dvojih predlogov. Drugič, te kombinatorične zmožnosti se lahko močno razlikujejo glede na to, ali je predlog rabljen kot prvi oziroma drugi izmed dvojih predlogov. Povprečne vrednosti v Tabeli 1 niso navedene, ker bi zaradi velikih razlik v pojavnosti predlogov lahko izkrivile preglednost podatkov, a je kljub vsemu zgovoren podatek, da je povprečno št. pojavitev predloga *za* kot prvega izmed dvojih predlogov pribl. 709, *z/s* pribl. 579, *na* pribl. 241, po drugi strani pa *iz* pribl. 110 ter *pod* zgolj pribl. 9, čeprav sta tudi prava predloga (prim. Žele

2019: 90; Orel 2006: 199). Spet *pred* je prvi predlog v kombinaciji dvojih v povprečju pribl. 33-krat, drugi pa kar pribl. 321-krat. Goli podatki iz Tabele 1 nam pravzaprav povedo samo naslednje: kot prvi izmed dvojih predlogov se najpogosteje pojavljajo predlogi *do, iz, med, na, po, z/s, za* ter mejno *v*; kot drugi izmed dvojih predlogov pa se najpogosteje pojavljajo *do, na, od, po, pred, v, z/s, za* ter mejno *med*. Ugotoviti je treba, kaj tem predlogom omogoča kombinatorične zmožnosti, ki jih govorce in govorce ne umevajo kot kršitve.

Naj spomnim: predložne zveze so besedne zveze, katerih jedro je predlog, ki ob sebi zahteva dopolnilo. Z opisnoskladenjskega vidika je to dopolnilo praviloma samostalniška zveza, Ilc (2014: 311) pa opozarja na vezljivost predlogov v PZ tudi s prislovnimi zaimki, stavčnimi dopolnili in, kar je za naše namene najpomembnejše, še eno PZ. Upošteva obliko dopolnila je mogoče ločiti med 1) dvojnimi predlogi, kjer je drugi predlog *jedro dopolnila* PZ (gl. primera 3 in 7), ter 2) dvojnimi predlogi, kjer je drugi predlog jedro (neobvezne) zveze *znotraj* dopolnila PZ (gl. primere 2, 4, 5, 6 in 8). V spodnjih primerih so podčrtani dvoji predlogi, z oglatimi oklepaji označene relevantne meje med besednimi zvezami, krepko in ležeče pa jedra zvez, ki so dopolnila prvega predloga.

- (1) do pred tremi dnevi (Bajec, v: Dobrovoljc idr., 434)
- (2) /O/koliščine [...] so privedle [do [pred dnevi] objavljenega *pisma*.]⁷
- (3) /N/oga je bila gola [do [nad kolena.]]
- (4) Pogostila nas je [z [v rum] namočenimi *rozinami*.] (Kocmut 2012: 67)
- (5) Predstavniki obeh skupin lenivcev imajo zadnje noge opremljene [s [po tremi *kremplji*.]]
- (6) /S/voje hčerke ni želela poročiti [s [po njihovem mnenju] neodgovornim *moškim*.]
- (7) Kapica s ščitnikom je obvezna otroška oprema [za [na sonce.]]
- (8) Nekaj finančne pomoči lahko sadjarji pričakujejo [za [na primer] *obnovo* sadovnjakov [...].]

Tu so naštetih samo ilustrativni primeri za tri predloge, ki smo jih zgoraj izpostavili kot pogosto prve v kombinacijah dvojih predlogov. Primera (1) in (4) priročnika bodisi mehko bodisi odločneje odsvetujeta ter namesto takšne rabe predlagata odvisnik ali prilastek. Toda pojavitev kombinacije *do pred* je v korpusu več kot 5000, *z v* pa več kot 1200. Iz primerov (2–3) je razvidno, da je drugi predlog v kombinacijah dvojih predlogov s predlogom *do* lahko tako jedro dopolnila kot jedro dela dopolnila, in isto je iz primerov (5–6) razvidno za predlog *z/s*. Primera (7–8) podkrepita že omenjeno dognanje, da so kombinacije dvojih predlogov s prvim namernim *za* že uveljavljene v knjižni slovenščini ter zato niso kršitev.

V teoriji prostomorfemske dvoji predlogi v slovenščini ne predstavljajo zadrege. Predlog je tam opredeljen kot glagolski morfem (Žele 2017: 212), s čimer se odmaknemo

⁷ Primeri so iz korpusa Gigafida 2.0, če ni navedeno drugače.

od definicije predlogov v Toporišičevi slovnici (prim. Toporišič 2000: 413 ter Žele 2019: 49), češ da predlogi izražajo funkcijska razmerja v stavku. Predlog, ki ga razumemo kot morfem, dobi tako svoj lastni pomen – zato je teorija prostomorfemske brez zadržkov združljiva s sodobnimi teorijami kognitivne semantike – in dvojno vlogo določanja in določenosti. Določen je z vezljivostjo glagola (Žele 2002, 2019: 10), določa pa sklon dopolnila PZ. Pomembno je, da se glagol skupaj s predlogom lahko leksikalizira v novo semantično enoto (prim. Žele 2000: 99–102, 2019: 14–15), ki se imenuje prostomorfemski glagol in ki je – ključno – prav gotovo tudi sam glagol s sebi lastno vezljivostjo in vezavnostjo. Če se vrnemo k zvezi »(biti) obvezna otroška oprema za na sonce« iz (7), vidimo, da gre za prostomorfemski glagol »biti za«, kakor v primerih *biti za nekoga* (namen), *biti za kandidata*, *biti za stran* ipd. Kot že rečeno, so kombinacije dvojih predlogov s prvim namernim *za* v knjižni slovenščini dovoljene, torej obstaja cela vrsta predlogov (po Bajcu (1959: 54) vsaj *čez*, *v*, *pod*, *k/h*, *krog*, *po*, *na*, *ob* ter *pod*), ki so kot prosti morfemi vezljivi s prostomorfemskim glagolom *biti za*.

Iz tega sledi, da je raba dvojih predlogov v slovenščini mogoča in omejena s pravili. Ta pravila določa glagolska vezljivost in njihov približek lahko izluščimo iz korpusa. Gre preprosto za to, da so se določeni glagoli v kombinaciji s predložnimi morfemi – prej smo našli *do*, *iz*, *med*, *na*, *po*, *z/s*, *za* ter pogojno *v* – leksikalizirali v prostomorfemske glagole, ki se lahko kot leksikalizirane enote vežejo še naprej – med drugim tudi z novimi predložnimi morfemi. Z drugimi besedami: raba dvojih predlogov ni nič drugega kot navadna raba prostomorfemskega glagola, ki se veže s še enim prostim glagolskim morfemom. Če bi se lotili raziskave, osredinjene na glagole, bi nam korpus lahko povedal, kakšna so pravila vezljivosti posameznih prostomorfemskih glagolov z novimi predlogi oziroma PZ. Ker pa se tu osredotočamo na predloge, se bomo zadovoljili z osnovnim skladenjskim predpogojem za dvoje predloge ter se posvetili skladenjsko-semantičnim lastnostim predlogom, ki le-tem omogočajo, da so dvoji. Navedeni po padajoči relativni pogostnosti so to:

2.1 Namerni *za*

Ta večkrat omenjeni pomen predloga *za* je bil že tolikokrat izpričan v knjižni slovenščini, da njegova raba kot prvi izmed dvojih predlogov ne more biti kontroverzna. V sledeči raziskavi bo služil kot standard, glede na katerega je mogoče določiti, kako sprejemljiva je za govorce in govorke slovenščine raba drugih kombinacij dvojih predlogov.

2.2 Leksikalizirana PZ z jedrom v drugem dvojem predlogu

Zgoraj smo že omenili opisnoskladenjsko delitev dvojih predlogov na takšne, kjer je drugi predlog jedro dopolnila, ter takšne, kjer je drugi predlog zgolj del dopolnila, ne pa njegovo jedro. V primeru (8), ki ga tu ponavljam:

(9=8) Nekaj finančne pomoči lahko sadjarji pričakujejo za na primer obnovo sadovnjakov [...].

Lahko vidimo, da predlog *na* ni jedro dopolnila predloga *za*. V resnici je *na* jedro zveze »na primer«, ki sploh ni del vezljivosti predloga *za*. To lahko dokažemo s primeroma (10–11), kjer je ta zveza bodisi izpuščena bodisi zamenjana s pomensko enako, oba primera pa sta še vedno slovnična:

(10) Nekaj finančne pomoči lahko sadjarji pričakujejo za obnovo sadovnjakov.

(11) Nekaj finančne pomoči lahko sadjarji pričakujejo za denimo obnovo sadovnjakov.

Torej »na primer« izraža okoliščino v dopolnilu »obnova sadovnjakov«. Takšnih leksikaliziranih (prim. Žele 2019: 14, kjer je govora o leksikalizaciji prostomorfemskega glagola; tu je leksikalizirana zveza predloga in samostalnika) zvez je pri izpostavljenih kombinacijah dvojih predlogov veliko; »do pred kratkim« denimo pojasnjuje velik delež (cca. 59,5 %) visoke (>5000) pojavnosti kombinacije *do pred*. Druge takšne zveze so mdr. *do sedaj*, *od nekdaj*, *na srečo*, *na hitro*, *med drugim*, *v bistvu* itn. Ker rabe takšnih zvez glagolska vezljivost ne omejuje, pri njih ne pričakujemo niti omejitev pri kombinacijah dvojih predlogov.

2.3 Dimenzionalnost prvega izmed dvojih predlogov

'Dimenzionalnost' se nanaša na konceptualizacijo LM pri Lindstrombergovi (2010) metodi določanja prostorskih pomenov predlogov. Pomen – pomeni – posameznega predloga so v prvi vrsti odvisni od njihove konceptualne strukture, ta pa sestoji iz prototipske postavitve TR v odnosu do LM, ki je lahko bodisi statična bodisi dinamična. Za primerjavo:

(12) Hotel [...] stoji ob obali.

(13) Sova je skočila na mizo [...].

(14) Po dolgem času bo malo skočil v bazen.

Primeri (12–14) se bistveno razlikujejo po LM, v odnosu do katere TR oziroma vršilec dejanja, ki ga opisuje glagol, to izvede. V (13) je LM očitno dvodimenzionalna, ker je TR, tukaj sova, skočil *na* ploskev. Pri (14) je trodimenzionalna, ker je TR skočil v prostor. Pri (12) je dimenzionalnost manj očitna: gre za to, da predlog *ob* dimenzionalnosti ne določa – v takih primerih je LM ničdimenzionalen.

Kategorijo dimenzionalnosti predlogov s pridom uporablja F. Lipovšek pri analizi angleških predlogov (Lipovšek 2013, 2014). To sicer ni edina analiza (tudi) slovenskih predlogov, ki se te kategorije poslužuje: gl. še mdr. Sicherl 2007 ter Chłopek 2009.⁸ Sta pa tam opisani analizi odkrili, da vsaj pri angleščini raba dvojih predlogov »dopolni« dimenzionalnost prvega izmed predlogov, kadar je ta ničdimenzionalen.

⁸ Niti ni to edina metodologija, ki jo Lipovšek pri svoji analizi predlogov uporablja. Tu ne gre za evalvacijo posameznih raziskav o predlogih, pač pa za vzpostavljanje kontinuitete v rabi neke metode.

Morda ima vezljivost leksikaliziranih prostomorfemskih glagolov kot primarna omejitev rabe dvojih predlogov še interno omejitev, ki je lastnost predlogov kot prostih morfemov: njihovo dimenzionalnost. Če je to res, iz tega sledi, da bi morali med prvimi predlogi v parih dvojih predlogov najti nič- ter enodimenzionalne predloge (take, kjer je LM konceptualiziran kot črta), med drugimi predlogi pa take predloge, ki niso ničdimenzionalni. Res je iz Tabele 1 razvidno, da so ničdimenzionalni predlogi (*brez, kljub, o, ob, zoper*) izjemno redko drugi predlog v kombinaciji dvojih, nekateri dvo- ter trodimenzionalni predlogi (*med, na, distributivni po ter v*) pa med najpogostejšimi.

Po drugi strani Lipovšek (2013: 197–201) ugotavlja, da govorci in govorke slovenščine veliko dosledneje uporabljamo predloge, ki dimenzijo izražajo, kot pa ničdimenzionalne, če imamo na voljo oboje. TR iz primera (13), torej sova, lahko LM, mizo, tudi zapusti, kar lahko izrazimo na dva načina:

(15a) Sova je poletela z mize.

(15b) ?Sova je poletela od mize.

V obeh primerih je gibanje TR glede na LM enako, vendar je (15b) veliko bolj nenavaden kot (15a). Verjetno gre za to, da slovenščina manj dopušča izražanje npr. nedimenzionalnih LM z nedvodimenzionalnimi konceptualnimi strukturami. To seveda pomeni, da bodo tudi govorci in govorke manj čutili potrebo po dopolnjevanju dimenzionalnosti z rabo dvojih predlogov namesto enega, ker bo dimenzionalnost, ki jo izraža samo en predlog, že zadostovala za specifičen scenarij. Toda primeri dvojih predlogov, kakršen je »(biti) v vodi do nad kolen« (Žele 2019: 89), pričajo ravno o takšni rabi: ničdimenzionalni predlog *do* naslika konceptualno strukturo opisane situacije, v kateri so kolena konceptualizirana brez dimenzij, kakor točka. Dopolnilo glagola »biti do« s prostim morfemom »nad«, ki je enodimenzionalen, v konceptualni strukturi točko spremeni v črto: od kolen do »nad koleni« se zariše linija, ki je za eno dimenzijo višje od ničdimenzionalne točke.

3 Raziskava

Da bi lahko presodili, ali je raba dvojih predlogov še vedno kršitev ali pa uresničenje normotvorne kršitve, je potrebno intuicijo iz jezikovnih priročnikov, ki jo konstatirajo kot kršitev, soočiti z intuicijo več govork in govorcev. V prejšnjem razdelku sem iz korpusa izluščil nekatere pogoje, pod katerimi je raba določenih kombinacij dvojih predlogov sprejemljiva. Če upoštevaje te predloge sestavimo povedi, ki vsebujejo dvoje predloge, z njimi soočimo govorke in govorce slovenščine, ti pa v njih ne vidijo kršitve, je upravičeno trditi, da se je pod temi pogoji normotvorna kršitev uresničila.

Ker je jezikovna raba funkcija jezikovne prilagodljivosti, je treba pri zasnovi raziskave upoštevati korelate prilagodljivosti, ki rabo določajo (Verschueren 2000). Po eni strani to pomeni, da mora biti proces odločanja za eno od možnosti, podanih v raziskavi, karseda podoben dejanskim procesom pri jezikovni rabi. S tem v mislim je bila raziskava zasnovana tako, da je simulirala proces jezikovnega izbiranja: vsako

izmed vprašanj je uvedel opis situacije, respondenti pa so imeli na voljo tri različne odgovore, s katerimi so ga lahko dopolnili. Prvi odgovor (vrstni red se ni spreminjal) je ponujal poved, ki vsebuje dvoje predloge, drugi tako poved, kjer sta bila dvojna predloga razbita v skladu s tem, kar predlagajo jezikovni priročniki (gl. zgoraj), tretji pa možnost »drugo«, ki so jo respondenti morali zapisati sami. Po drugi strani, ki se tiče kontekstualnih korelatov, so vsi respondenti do vprašalnika dostopali preko računalnika, in sicer preko spletnega vmesnika En klik anketa (1KA). Biografskih podatkov zaradi obvladljivosti raziskave nisem zbiral. Za popolno sliko o dinamiki le-te bi bilo nujno potrebno upoštevati vse relevantne kontekstualne korelate, vendar to sega onkraj tukajšnjih namenov.

Zgleda:

X. »Teja je tekmo zaključila z 20 točkami. Tomaž je tekmo prav tako zaključil z 20 točkami. Kako sta se odrezala?«

- a) Bila sta izenačena s po 20 točkami.
- b) Bila sta izenačena z rezultatom, ki je bil po 20 točk.
- c) Drugo:

Y. »Stane je bil lačen. Za vogalom je bistro s hitro hrano. Kaj je storil Stane?«

- a) Stane je skočil do za vogalom.
- b) Stane je skočil do kraja, ki je za vogalom.
- c) Drugo:

Končna podoba raziskave je bila torej videti takole: na spletni platformi za raziskave 1KA sem respondentom najprej prikazal uvod ter navodila za izpolnjevanje, sledilo pa je 22 situacij. Vsaka izmed njih je od respondentov zahtevala enega izmed treh odgovorov, ki jih lahko opišemo s [+dvoji predlogi], [-dvoji predlogi] ter »drugo«. Odgovor [+dvoji predlogi] je situacijo opisal s povedjo, ki dvoje predloge vsebuje, odgovor [-dvoji predlogi] pa oba predloga razbije s pomočjo odvisnika, kakor svetujejo priročniki (gl. prvi razdelek). Odgovor »drugo« je od respondenta terjal, da zapiše svoj lasten odgovor, ki dvoje predloge je oziroma jih ni vseboval in je bil glede na to spremenljivko tako tudi obravnavan. Kombinacije dvojih predlogov v povedih sem izbral na podlagi podatkov o pogostnosti iz Tabele 1, in sicer najpogostejše kombinacije s po dvema primeroma redkejših. Če je najpogostejša kombinacija dvojih predlogov že bila vsebovana v vprašalniku, sem zavoljo reprezentativnosti po premisleku izbral drugo kombinacijo. Respondenti so bili k sodelovanju vabljeni preko socialnih omrežij, e-pošte ter ustno, njihov krog pa se je širil po metodi snežne kepe: respondenti, ki so z odgovarjanjem zaključili, so k vprašalniku vabili nove.

Glede na doslej povedano je smiselno postaviti naslednjo hipotezo. Raba dvojih predlogov se bo izkazala za neslovnično, razen: kadar je prvi izmed dvojih predlogov namerni *za*, kadar je drugi izmed dvojih predlogov jedro leksikalizirane PZ ali kadar ima prvi predlog nižjo dimenzionalnost, drugi pa je z višjo jedro njegovega dopolnila.

3.1 Rezultati

Rezultati reševanja vprašalnika so prikazani v Tabeli 2 ter razporejeni glede na predvidene tri izjeme (namerni *za*, drugi predlog je jedro leksikalizirane PZ oziroma nizka dimenzionalnost prvega predloga) iz prejšnjega razdelka. Uporabni odgovori so bili 104 in to število je upoštevano tudi pri količinah v Tabeli 2, razen kadar je opredeljeno drugače.⁹ Količine predstavljajo delež respondentov, ki so izbrali odgovor z dvojnimi predlogi. Odgovori, ki so jih respondenti sami zapisali, potem ko so izbrali možnost »drugo«, so razporejeni med odgovore z dvojnimi predlogi oziroma brez njih in torej prispevajo k izraženemu deležu.

Tabela 2: Delež odgovorov z dvojnimi predlogi, izražen z odstotki.

N = 104	leksikalizirana PZ	dopolnjena dimenzionalnost	namerni <i>za</i>
<i>za s</i>			96 % (102)
<i>za na</i>	45 %		97 % (103)
<i>ob kljub</i>	18 % (103)		
<i>s po</i>	66 % (103)		
<i>z brez</i>	60 %		
<i>od pred</i>	54 % (103)	86 % (103)	
<i>na na</i>	30 %		
<i>po do</i>	95 % (103)		
<i>na v</i>	48 % (100)	13 % (103)	
<i>iz proti</i>	24 % (101)		
<i>z med</i>	6 % (102)		
<i>v od</i>	44 % (103)		
<i>med od</i>		3 %	
<i>k na</i>		7 % (103)	
<i>do za</i>		8 % (103)	
<i>pri za</i>		9 %	
<i>ob za</i>		8 %	

⁹ Situacija, v kateri posameznega odgovora ni bilo mogoče upoštevati kot veljaven rezultat in se je N pri njej zmanjšal, je tista, v kateri je respondent izbral odgovor »drugo« in tam ni zapisal odgovora, temveč nekaj, kar s situacijo nima zveze (npr. metajezikov komentar). Pri nekaterih vprašanjih je bil N 103 pred kakršnim koli posegom; za te sklepam, da je respondent vprašanje (pomotoma?) izpustil.

<i>proti na</i>		10 %	
<i>do nad</i>		38 % (101)	
\bar{x}	44,5 %	12 % (brez <i>od pred</i>)	96,5 %
σ	23,7 %	10,17 %	0,5 %

4 Diskusija

Med izjemami, ki so bile navedene v hipotezi, se v predstavljenih podatkih pojavljajo kvalitativno pomembne razlike. Primera z namernim *za* so skoraj vsi respondenti ovrednotili kot pravilna, kar je povsem v skladu s pričakovanji. Pri drugih dveh izjemah, glede na informativni izračun povprečja v zadnjih dveh vrsticah Tabele 2, slika ni tako jasna, vseeno pa je videti, da je za primere, kjer je drugi predlog jedro leksikalizirane PZ znotraj dopolnila prvega, veliko bolj verjetno, da jih bodo respondenti sprejeli, kot za primere »pravih« dvojnih predlogov, torej tistih, kjer je drugi predlog jedro dopolnila prvega. Zgoraj omenjena trditev F. Lipovšek (2013: 197–201), da je v slovenščini raba izvorno večdimenzionalnega predloga bolj pričakovana kot dopolnjevanje nižje dimenzionalnosti prvega predloga od dvojnih z višjo drugega, se je izkazala za še kako resnično.

Po drugi strani povprečne vrednosti ne povedo vsega – iz Tabele 2 lahko razberemo tudi precejšnje razlike med stopnjami pravilnosti, ki so jih respondenti pripisali posameznim kombinacijam dvojnih predlogov. Med tistimi, kjer je drugi jedro leksikalizirane PZ, večina kombinacij izkazuje stopnjo pravilnosti razmeroma blizu 50 %. Dve, in sicer *ob kljub* ter *iz proti*, sicer vsebujeta sestavino dokaj pogosto rabljene leksikalizirane PZ (»kljub vsemu« in »proti pričakovanju«), vendar sta kot kombinaciji v korpusu redkeje izpričani (prim. Tabeli 1 in 2). Kombinacija *na na* je, glede na strategije, ki so jih rabili pri odgovorih, zapisanih pod »drugo« (gl. spodaj), respondentom najverjetneje delala težave zaradi podvojenega predloga (kar blago odsvetuje Dobrovoljc idr. 2020: 435). Močno izstopata kombinaciji *z med* in *po do*, kar velja tudi za *od pred* ter *do nad* v drugi kategoriji. Pri tej je stopnja pravilnosti venomer nizka, razen pri omenjenih dveh kombinacijah. Prav tako je za vse takšne kombinacije dvojnih predlogov značilno, da jih je mogoče nadomestiti z enobesednimi predložnimi ekvivalenti (*pri za > za; na v > v* ipd.), razen omenjenih dveh. Raziskovalna perspektiva tega prispevka se omejuje zgolj na skladnjo ter semantiko predlogov, vendar zato izpušča, če predloge razumemo kot proste glagolske morfeme, pomemben del analize – glagole same. Nemara bi te velike razlike v sprejemljivosti nekaterih kombinacij dvojnih predlogov lahko pojasnile razlike v izvorni vezljivosti glagolov, s katerimi so bili vezani v povedih v vprašalniku. To, kot rečeno, leži onkraj tukajšnjih namenov.

Ni odveč omeniti strategij razbijanja dvojnih predlogov, ki so se jih respondenti posluževali. Tako so ne glede na skladenjsko funkcijo drugega predloga nekateri respondenti le-tega samoiniciativno dopolnili s še enim dopolnilom (navadno je šlo za členek), s čimer so dosegli, da si predloga nista sledila neposredno: »voda tinetu sega

do tik nad rameni«, »v že od nekdanjega praznega gradu«. ¹⁰ Zanimivo je, da se pri tem propozicija povedi nekoliko spremeni, skladnja pa (razen dodanega dopolnila) ne, ampak pri teh primerih je respondente očitno bolj motilo sosledje predlogov kot pomenska sprememba, ki so jo izvedli. Pogostejša je bila že opisana strategija menjavanja dvojih z enim (največkrat le približno) sopomenskim predlogom: *do nad > preko*; *pri za > prek*; oziroma izpust enega od dvojih predlogov: *proti na > proti*; *od pred > od*; *pri za > za*; *na k > na*; *na v > na*. Ko je šlo za PZ z večdimenzionalnim predlogom v jedru dopolnila, so se posluževali tudi strategije vstavljanja samostalniške zveze med oba predloga: *proti na hribu > proti cerkvi na hribu*; *ob za omaro > ob karton za omaro*, *do za vogala > do bistroja za vogalom*. Iz teh primerov je jasno razvidna potreba po dopolnjevanju dimenzionalnosti enodimenzionalnih predlogov, le da namesto drugega predloga govorec oziroma govorka raje rabi samostalniki z njemu lastno semantiko, ki vključuje tudi dimenzionalnost (ker je konceptualiziran kot ploskev oziroma prostor), ne pa drugega predloga. Pri leksikaliziranih PZ se je po drugi strani dovolj pogosto dogajalo, da so respondenti pri svojih odgovorih zamenjali vrstni red predloga in leksikalizirane PZ, tako da predloga nista bila »nakopičena«: *za na primer > na primer za*; *na na srečo > na srečo na*; *z med drugim > med drugim z*. Pri tem se seveda spremeni skladnja povedi, ne pa tudi njena propozicija, kar tovrstno strategijo pri jezikovnem izbiranju sploh omogoča.

Razen pri namernem *za* stopnja pravilnosti, ki so jo respondenti pripisali rabi dvojih predlogov, precej močno variira, med drugim tudi glede na skladijski pogoji, ki je bil postavljen v drugem razdelku. Respondenti, ki niso sprejeli rabe dvojih predlogov, so pri odgovorih uporabljali različne strategije za izogibanje tej možnosti, pri čemer so izkazali veliko inovativnosti. Je torej pri rabi dvojih predlogov prišlo do uresničenja normotvorne kršitve? Menim, da ne. Kot prvo, izkaže se, da zgolj opis »dvoji predlogi«, kaj šele »nakopičeni« predlogi, sam po sebi ne zadostuje za opis kakršnekoli norme, saj gre za nekakšno nadpomenko, katere podtipi izkazujejo jasne skladijsko-semantične ločnice pri rabi. Tako v primeru namernega *za* s PZ kot dopolnilom ne moremo govoriti o normotvorni kršitvi, saj vsaj od leta 1959 (Bajec 1959) takšne rabe sploh ne moremo imeti za kršitev. Bržkone je, tako kot pri poenobesedenju predlogov v 19. stoletju (Orel 2006), normotvorni proces stekel že pred tem, a ni opisan. Nadalje ni nobena od predlaganih izjem (leksikalizirane PZ, dopolnjevanje dimenzionalnosti prvega predloga) univerzalno veljavna – še več, slednje je zelo redko normalno, razen morda pri posameznih kombinacijah, npr. *od pred*, ki nimajo neposrednega enobesednega ekvivalenta med predlogi. Če je drugi predlog jedro leksikalizirane PZ, ki je del dopolnila prvega, stopnja pravilnosti precej variira, vendar se v grobem giblje okrog 50 %, razen pri nasploh redkejših kombinacijah – če bi za izhodišče vzeli Coseriujevo teorijo norme, bi bilo treba temu pojavu posvetiti več pozornosti. Delo z neke druge perspektive pa bi lahko za izhodišče vzelo vezljivost posameznih glagolov ali tipov glagolov ter preverilo, kako ta izvorna vezljivost vpliva na kombinacije dvojih predlogov.

¹⁰ Primere navajam točno tako, kot so jih respondenti zapisali; zgolj dele, ki so posebej relevantni za obravnavo, sem zavoljo večje preglednosti podčrtal.

A vendar je že iz tukajšnje analize razvidno, da bi normativnim priročnikom koristila bolj pretanjena analiza pojava, če jih vodijo ideali pogostnosti (v rabi), (obče) pravilnosti ter jezikovnega izročila. Tako kot v Dobrovoljc idr. (2020: 434–35) bi bilo treba pri obravnavi dvojih predlogov omeniti že zdavnaj ustaljeno rabo namernega *za* ter nekaterih drugih zvez (npr. *do nad*) tudi kot predlog z dopolnilom, ki je PZ, ter vzpostaviti ločnico med takšno rabo ter tisto, kjer je drugi predlog jedro PZ, ki je zgolj del dopolnila prvega predloga. Že res, da takšne rabe tu ne morem potrditi kot normo, kategorično prepovedati pa je, predvsem pri leksikaliziranih PZ tipa *brez dvoma*, *na primer* ali *med drugim*, z ozirom na dejansko rabo ni smiselno.

VIRI IN LITERATURA

- Sylvain AUROUX, 1998: *La Linguistique est une science normative. La raison, le langage et les normes*. Pariz: Presses universitaires de France. 221–89.
- Anton BAJEC, 1959: *Besedotvorje slovenskega jezika IV: predlogi in predpone*. Ljubljana: SAZU.
- Anton BAJEC, Rudolf KOLARIČ, Mirko RUPEL, 1964: *Slovenska slovnica*. Ljubljana: Tiskarna »Jože Moškrič«.
- Dorota CHŁOPEK, 2009: Examples of Constructions with the Simple Topological English Prepositions *in* and *at* Expressed in Selected Slavic Languages. *Slavia Centralis* 2/1. 59–72.
- Eugenio COSERIU, 1973: Sistema, norma y habla. *Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios*. Madrid: Gredos. 11–113.
- Helena DOBROVOLJC, Tina LENGAR VEROVNIK, Urška VRANJEK OŠLAK, Mija MICHELIZZA, Peter WEISS, Nataša GLIHA KOMAC, 2020: *Kje pa vas jezik žuli? Prva pomoč iz jezikovne svetovalnice*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Gigafida 2.0*. [Na spletu](#).
- Gašper ILC, 2014: Gramatikalizacija prostorskih členic v angleščini in slovenščini. *SR* 62/3. 309–20.
- Esa ITKONEN, 1978: *Grammatical Theory and Metascience: A Critical Investigation into the Methodological and Philisophical Foundations of 'Autonomous' Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Esa ITKONEN, 2008: The Central Role of Normativity in Language and Linguistics. *The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity*. Ur. Jordan Zlatev, Timothy P. Racine, Chris Sinha, Esa Itkonen. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 279–306.
- Johannes KABATEK, 2020: Linguistic Norm in the Linguistic Theory of Eugenio Coseriu. *Manual of Standardization in the Romance Languages*. Ur. Franz Lebsanft, Felix Tacke. Berlin, Boston: De Gruyter. 127–44.
- Aleksandra KOCMUT, 2012: *Pravipis: zbirka pogostih pravopisnih kavljjev z nekaj napotki za brskanje po e-slovarjih*. Ljubljana: Modrijan.
- William LABOV, 1972: *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Seth LINDSTROMBERG, 2010: *English Prepositions Explained*. Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins.
- Frančiška LIPOVŠEK, 2013: Movement *out of, off, and from* the Landmark: Conceptualization of the Departure Point. *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik* 38/2. 187–205.
- Frančiška LIPOVŠEK, 2014: Defining the Conceptual Structure of *from* and *to*. *ELOPE* 11/1. 25–38.
- Aleksi MÄKILÄHDE, Ville LEPPÄNEN, Esa ITKONEN (ur.) 2019: *Normativity in Language and Linguistics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Irena OREL, 2006: Predložne zveze v razvoju slovenskega knjižnega jezika. *Slovensko jezikoslovje danes* 54/4. 193–211.
- Irena OREL-POGAČNIK, 1993: *Predložni sistem v razvoju slovenskega knjižnega jezika od 16. do 19. stoletja: Doktorska disertacija*. Ljubljana: FF UL.
- Eva SICHERL, 2007: Radialni model angleškega predloga *on* v odnosu do slovenskega predloga *na*. *SR* 55/3. 559–79.
- Jef VERSCHUEREN. 2000: *Razumeti pragmatiko*. Prev. Irena Prosenec. Ljubljana: /*cf.
- Jože TOPORIŠIČ, 2004 [1974]: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Andreja ŽELE, 2002: Prostomorfemski glagoli kot slovarska gesla. *Jezikoslovni zapiski* 8/1. 95–108.
- Andreja ŽELE, 2017: Slovenski predlogi med leksemom in povedjo. *Prostomorfemskost v slovenščini*. Ljubljana: ZRC SAZU. 229–43.
- Andreja ŽELE, 2019: *Prostomorfemskost v slovenščini*. Ljubljana: ZRC SAZU.

SUMMARY

The research methodology combines a corpus-based approach with the theory of normativity developed primarily by Esa Itkonen and Sylvain Auroux to determine whether the use of double prepositions—two prepositions used immediately after one another within the same prepositional phrase—has garnered enough frequency in standard Slovene to be considered a norm-forming infringement. Despite the fact that important Slovene style guides discourage such use, it is not categorically unacceptable. One sense of the preposition *za*, namely the purposive ‘for’, has been known since at least 1956 to combine rather freely into combinations of double prepositions. The *Gigafida 2.0* corpus of standard Slovene reflects this fact; other frequently occurring combinations of double prepositions were tested against 104 informants’ intuition in terms of acceptability.

The survey consisted of 22 examples based two criteria hypothesised to be relevant: whether or not the second preposition in double preposition pairs heads a lexicalized prepositional phrase functioning as an (adverbial) adjunct; and whether or not the dimensionality of the second preposition in double preposition pairs is greater than that of the first. While no tested combination achieves the acceptability rating of those beginning with *za* ‘for’, the informants typically found double prepositions to be more acceptable when the second headed a lexicalised prepositional phrase than when it amended the first’s lower dimensionality. This fact led to the conclusion that while double prepositions *in toto* cannot be considered part of the norm (after Itkonen), some types of their use have indeed become reasonably established. The conclusion of the article calls for a more nuanced treatment of the matter in Slovene style guides.

